

УРЕДБА И РАЗВИТИЕ НА ИЗТОЧНА РУМЕЛИЯ

Руско-турската освободителна война приключва през 1878 г. със Сан-стефанския мирен договор (3 март 1878 г.). Този документ предвижда създаването на Българска държава, обхващаща почти всички територии с преобладаващо българско население и представява един оптимален вариант за решението на българския въпрос. Още при подписването на договора обаче е ясно, че той подлежи на преразглеждане и след намесата на Великите сили е свикан Берлинския конгрес (13 юни – 13 юли 1878 г.). По силата на неговите решения българските земи са разделени на пет части. На север от Стара планина и в района на Софийския санджак е образувано трибутарното Княжество България. Южните български земи са определени за автономна провинция на Османската империя под името Източна Румелия. Нови територии в района на Северна Добруджа са предадени на Румъния, а в Поморавието – на Сърбия (Нишко). Македония и Тракия остават под Османска власт и за българското население в тези области робството продължава. Още от 1878 г. българското общество ясно и категорично показва нежеланието си да приеме несправедливите решения на Берлинския конгрес и готовността си да се бори за тяхното развитие.

По своя статут Източна Румелия става автономна провинция на Османската империя, разположена между Стара планина и Средните Родопи с център град Пловдив. Нейното население е около 815 000 души. След Берлинския конгрес в нея подължава да действа Временното руско управление, установено за българските земи през 1876 г. ст.нар. „Гражданска канцелария“. Начело на тази управленска структура за областта застава Ардадий Столипин, и тук подобно на Княжеството, стремежът е да се привлечат българи към управлението. Най-важната задача е да не бъде допуснато Османската империя да се възползва от правото си на гарнизони в големите градове в Източна Румелия, придобито по силата на Берлинския договор. Тази е приоритетната цел и на създадените през лятото на 1878 г. комитети „Единство“, чието главно ръководство се осъществява от освободените земи. Централен комитет за Източна Румелия е Пловдивския, начело с Методи Кусев. Предвижда се дори оказването на въоръжена съпротива срещу установяването на турски гарнизони в областта, като във връзка с това се откриват т.нар. „Гимнастически дружества“, чиято същинска цел е да осъществят военна подготовка. Руското управление подкрепя това начинание и осигурява над 80 000 пушки за нуждите му. Генерал Михаил Скобелев разработва план за военни действия срещу турските войски от силите на областта. Настроенията сред населението на Източна Румелия също не благоприятстват едно евентуално прехвърляне на турски чети в големите градове в района и това кара представителите на западноевропейските Велики сили да посъветват султана да не се възползва от получените права.

За изработването на основни закон за Източна Румелия – Органическият устав – е създадена комисия от представители на Великите сили и на Османската империя. За разлика от българите в Княжеството, населението на областта няма право да избира само основния закон. Първоначално комисията работи в Цариград, а през октомври 1878 г. се установява в Пловдив, за да се запознае отблизо с проблемите на управлението и работата на Столипин. Присъствието ѝ в града дава възможност на местното население да заяви ясно исканията си. Комисията се запознава с обществените настроения и също съдейства пред Високата порта да не настанява гарнизони в Източна Румелия.

В работата на съставната комисия скоро възникват противоречия за характера на Устава, Руските представители пледират за засилване автономията на областта, докато Великобритания и

Австро-Унгария се обявяват за по-силна власт на султана. Надделява руското становище и в много отношения Органическият устав, приет на 14 април 1879 г. се доближава до Конституцията на Княжество България.

Определено е управлението на областта да се осъществява от генерал – губернатор, назначаван от султана, с мандат от пет години. Той трябва да бъде християнин и има големи правомощия в изпълнителната власт. На него са подчинени структурите на местната администрация.

Създаден е помощен орган – Деклараторът, в чиито състав влизат шест директора, отговарящи за сферите на икономиката, вътрешните дела, културата и пр.

В областта функционира и Областно събрание – законодателен орган, чиито задачи са да приема бюджета на областта, законовите актове, да осъществява контрол над директора. В него влизат 56 депутати, от които изборни са 36, 10 са назначени пряко от генерал-губернатора и 10 заседават по право на заеманите от тях длъжности – водачите на петте християнски общности, главния мюфтия, гавинът, главният инспектор на финансите, представител на административните съдилища и представителят на върховния съд. Тази структура на Областното събрание в Източна Румелия е по-консервативна от структурата на Народното събрание в Княжеството, където всички депутати са изборни.

В областното събрание се предвижда и създаването на постоянен, 10-членен комитет измежду 56-те депутати, който да работи между сесиите. Той трябва да подготвя проектите за обсъждане и гласуване в Областното събрание и да упражнява текущия контрол над изпълнителната власт.

Източна Румелия е разделена на 6 области, наречени „департаменти“, начело с префекти, назначени пряко от генерал-губернатора. Департаментите се делят на кантони, които общо за областта са 28. В тях е организирана съдебната власт, като към всеки департамент са създадени съдилища. Най-висшата институция е Върховния съд.

Органическият устав отразява и зависимостта на областта от Високата порта. Всяко решение на Областното събрание трябва да бъде потвърдено от султана. В случай, че до месец той не му наложи вето, решението влиза в сила.

Освен това Източна Румелия е обвързана и финансово с Османската империя. Тя трябва да се отчислява в хазната, като част от държавата с приблизително 250 000 турски лири.

За официални езици в Източна Румелия се приемат българският, турският и гръцкият. Още от самото начало обаче областното събрание решава, че за официален език в даден район ще се счита този на етнически доминиращата част от населението. Така навсякъде се налага българският.

Органическият устав гарантира гражданските права и свободи на населението в Източна Румелия – свободата на словото, печата, гражданските сдужения, правото на митинги и възможността да се изповядват свободно различни вероизповедания. Частната собственост е обявена за неприкосновена. В изборителното право е въведен малък имуществен ценз. По този начин устройството на Източна Румелия се утвърждава като близко до това на Княжество България, но малко по-консервативно. Въпреки това то също предвижда едно демократично управление и не ограничава силно свободите на гражданите. Първостепенна задача на управлението е да се докаже българският характер на областта.

Първи генерал-губернатор на Източна Румелия става Алеко Богориди, син на известния възрожденец Стефан Богориди и внук на Софроний Врачански. По време на назначаването му на този пост той е посланик на Високата порта във Виена. На 15 май 1879 г. Богориди пристига в Пловдив и поема управлението.

В създадения скоро след това Директорат, четири от шестте длъжности са заети от българи. Георги Хадживълкович поема сферата на търговията и земеделието. Йоаким Груев – на просвещението. Гаврил Кръстевич – на вътрешните работи и Тодор Кисяков – на правосъдието. Двамата чужденци в директората са Шмид (на финансите) и Виталис (директор на жандармерията). Шестимата префекти са българи. По този начин българите придобиват водеща роля в местната власт.

На 17 октомври 1879 г. са проведени първите избори за Областното събрание в Източна Румелия. На тях отново е потвърдена по-силната позиция на българите в областта. От 36 изборни депутата, 31 са българи, 3 гърци и 2 турци. От общият брой депутати – 56, 40 са българи. Всички представители в постоянния десетчленен комитет са от български произход.

През разглеждания период се формират и други важни институции в областта. Официалният състав на войската, наречена „милиция“ е предимно руски, както и от други националности. Още първите офицери завършили военното училище в София обаче, пристигат в Източна Румелия и се включват активно в нейните въоръжени сили. Ръководният състав на жандармерията, който също първоначално е чуждестранен, постепенно бива заеман от българи. Така Източна Румелия се оформя като облас с подчертано български етнически облик.